ଅମର-ଶହୀଦ

ଓଡ଼ିଶା ପବ୍ଲିଶି ହାଉସ୍

ବ୍ରହ୍ମପୁର : କଟକ : ସମ୍ବଲପୁର : ବାଲେଶ୍ୱର : ଜୟପୁର

ଅମର-ଶହୀଦ

ଲେଖକ:—
ଶ୍ରୀ କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ

ନୂତନ ସଂସ୍କରଣ
୧୯୫୪

ପ୍ରକାଶକ:—
ଓଡ଼ିଶା ପବ୍ଲିଶିଂ ହାଉସ୍
ବ୍ରହ୍ମପୁର, କଟକ, ସମ୍ବଲପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର, ଜୟପୁର

ମୂଲ୍ୟ—ଏକଟଙ୍କା ଚାରିଅଣା

ମୁକୁଟହୀନ ରଜା

(୧)

ସେହି ଦେଶ ଗାଥା   ବଖାଣିଲେ କବି
ଖୋଳିଲେ ଶିଳ୍ପୀ
କେତେ ଦେଉଳେ,
ପରନ୍ତୁ ସେ କଥା   ଅଛି ପୁଣି ବାକି
କହିବାକୁ କାହିଁ
ଶକତି ଠୂଲେ !

(୨)

କେତେ ମହାଯୋଦ୍ଧା   ଜିଣିଲେ ଲଢ଼େଇ
ଦେଖାଇ ସାହସ
ରୁଧିର ଢାଳି
ଆଜି ଆଚମ୍ବିତ   ଲାଗେ, ଯେତେ ଦେଖେ
ଭାରତ-ପ୍ରଦୀପ
ଗଲେ ସେ ଜାଳି ।

(୩)

ଯେ ରାଜ୍ୟସୀମାକୁ ବେଢ଼ିଛି ଉତ୍ତରେ
ଦକ୍ଷିଣେ ପଶ୍ଚିମେ
ବଣ ପାହାଡ଼
ଗଡ଼ଖାଇ ପରି ପୂରୁବେ ଦକ୍ଷିଣେ
ସୁନୀଳ ଜଳଧି
କରେ ଉହାଡ଼ ।

(୪)

ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମ ସୀମା ଜଗିଛନ୍ତି
ସାନ୍ତାଳ ଭୂମିଜ
କୋହ୍ଲ-ସନ୍ତାନ
ସିଦ୍ଧଭୂମି-ସିଦ୍ଧ— ସମାନ ବୀର ସେ
ଦେଶ ପାଇଁ କଲେ
ଜୀବନ ଦାନ ।

(୫)

ଦକ୍ଷିଣ ସୀମାରେ କୋରାପୁଟ ଜିଲା
ଗୋଦାବରୀ ଯାକେ
ଯାଇଛି ବ୍ୟାପି
ଜଗିଛନ୍ତି ତାକୁ କୋୟା କନ୍ଧ ବୀର
ପରଜା ଶବର
ମହା ପ୍ରତାପୀ ।

(୬)

ରଖିଲେ ଓଡ଼ିଆ— ମହତ ସେ ଯୁଗେ
ଗଢ଼ିଲେ ଦେଶର
ଗୌରବ ଗୁଞ୍ଜ
ଶବର-ଦେବତା ହେଲେ ଜଗନ୍ନାଥ
ଭାରତେ ପୂଜିତ
ସେ ଯେଉଁ ଆଜି ।

(୭)

ଧରମେ କରମେ ସୁଖେ ଦୁଃଖେ ସାଥୀ
ଓଡ଼ିଆ ଶବର
ପରଜା କୋୟା
ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଭାଇ ବନ୍ଧୁ ପରି
ରହିଛନ୍ତି କରି
ସେନେହ ଦୟା ।

(୮)

ମିଳାଇ କାନ୍ଧକୁ କାନ୍ଧ ଲଢ଼ିଛନ୍ତି
ତୋଳିଛନ୍ତି ଦେଶେ
ବିଜୟ-ସ୍ତମ୍ଭ
ଅତୀତ କାଳରେ ଉଡ଼ାଇ ନିଶାଣ
ବଢ଼ାଇଲେ ସେ ତ
ଜାତିର ଦମ୍ଭ ।

(୯)

କାଞ୍ଚି-ଅଭିଯାନେ ଢାଳିଲେ ରୁଧିର
ଯୁଝିଥିଲେ ଗୌଡ଼—
କର୍ଣ୍ଣାଟ-ରଣେ ।
ବଢ଼ିଥିଲେ ପିଇ ଝରଣା ଜଳ ଯେ
ଫଳ ମୂଳ ଖାଇ
ଗିରିଅରଣ୍ୟେ ।

(୧୦)

ପ୍ରକୃତି-କୋଳରେ ସଦା ଯେ ସ୍ୱାଧୀନ
ନ ଜାଣନ୍ତି ମିଛ
କପଟ ଛନ୍ଦ,
ଓଡ଼ିଶା ମାଟିର ଆଦିବାସୀ ସେହୁ
କୋୟା କୋନ୍ଧ କୁର୍ମି
ଶବର କନ୍ଧ ।

(୧୧)

ରହିଥିଲେ ସେହୁ କାଳ କାଳ ଧରି
ଆପଣା ରାଇଜେ
ମାଲିକ ନିଜେ
ଜାଣି ତ ନ ଥିଲେ ବିଦେଶୀ ଶାସନ
ଶିଖି ତ ନ ଥିଲେ
ଦାସତ୍ୱ କି ଯେ !

(୧୨)

ସ୍ୱଦେଶୀ ଶାସକ ଆସିଲେ ଯେ କାଳେ
ରଖିଲେ ରାଜ୍ୟକୁ
କରକବଳେ
କୋରାପୁଟ କୋସ୍ଥା- ଗାର ହୃଦସ୍ଥରେ
ସେ କାଳେ ସ୍ୱଦ୍ରୋହ—
ଅନଳ ଜଳେ ।

(୧୩)

ପୁଲିସ ରାଜୁତି ଚଳିଲା କେବଳ
ଦାରୋଗା ସିପାହି
ହୋଇଲେ ରାଜା
ସରକାରି ଲୋକ କଲେ ଅତ୍ୟାଚାର
ଗରିବ ମୂରୁଖ
ପାଇଲେ ସଜା ।

(୧୪)

ମାଲକାନଗିରି ପୁଲିସ ଥାନାର
ଦାରୋଗା ସିପାହି
କଲେ ପ୍ରତାପ
ଆଇନ ନାମରେ କଲେ ବେଆଇନ
ନ ମାନିଲେ କଷ୍ଟ
ଅନ୍ୟାୟ ପାପ ।

(୧୫)

ମଦ ମାଂସ ଖାଇ ହେଲେ ମତୁଆଲ
ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାର ହେଲା
ଶାସନ-ମତ୍ତ
ମଣିଷଙ୍କୁ ସେହୁ ବଜାଇଲେ ଘଣ୍ଟା
କରିଲେ ପ୍ରହାର
ଜଗାଇ ଘାତ ।

(୧୬)

ଲାଞ୍ଚ ମିଛ ସବୁ ଶିଖାଇଲେ ଆଗ
ଯାହା ଘରୁ ଇଚ୍ଛା
ଲୁଟିଲେ ଧନ
କୁଳନାରୀଙ୍କର ମହତ ନେବାକୁ
ପୂଳସର ପୁଣି
ବଳାଇ ମନ !

(୧୭)

ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ତାଙ୍କର ସହିବାର ସବୁ
ସୀମା ଡେଇଁ ହେଲା
ବାହାର ଅନ୍ତ
ସହିପାରେ କେତେ ମଣିଷଶରୀର
ଅତ୍ୟାଚାର ହେଲେ
ମଣିଷ ପ୍ରାନ୍ତ !

(୧୮)

ଗ୍ରାମ ଗ୍ଳଡ଼ ଲୋକେ ପଳାଇଲେ ଦୂରେ
ନଗ୍ନ ହୋଇଲା
ହାଟ ବଜାର
ଶ୍ମଶାନ ସମାନ ଦିଶିଲା ସବୁରି
ଖାଲି ପଡ଼ିଥିବା
ଘର ଦୁଆର ।

(୧୯)

କୋଯୁା-ଜାତି-ସ୍ୱର ଗାମାଡ୍ରୋଶ ଯେବେ
ଶୁଣିଲା ସବୁରି
ଦୁଃଖ-କାହାଣୀ
ବସି ଥିଲା ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ବନ୍ଧୁ ଜନ
ଶେଷେ ହେଲା ତା’ର
ହୃଦୟ ହାଣି ।

(୨୦)

ଆପଣା ପୂରୁବ— ପୁରୁଷଙ୍କ କଥା
ସାହସ ଗାରବ
ପଡ଼ିଲା ମନେ
ବସାଇଥିଲେ ଯେ ନିଜ ବାହୁବଳେ
କେତେ ରାଜା ଆଣି
ରାଜ-ଆସନେ ।

(୨୧)

ବିଦେଶୀ ଇଂରେଜ- ଶାସକ ଆଜ୍ଞାରେ
ଦେଶୀ ଲୋକେ ଏବେ
ଦଅନ୍ତି ଦୁଃଖ
ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ସମାନ ତାମାତୋରା ଆଖି
ଜଳି ଉଠେ କ୍ରୋଧେ,
ଭୀଷଣ ମୁଖ ।

(୨୨)

କମ୍ପେ ତା'ର ବାହୁ ବହେ ଖର ଶ୍ୱାସ
ଦେଖି ସ୍ୱଜନର
କାତରଭାବ
ଜାଲି ଥାଉ ମଡ଼ା ସମାନ ହୋଇଲେ
ଜୀଇଁବାରେ ତେବେ
କି ଅଛି ଲାଭ ?

(୨୩)

ଧନୁ, ଶର ବର୍ଚ୍ଛା କୁନ୍ତ ସେ ଧରିଲା
ଶକତି ସାହସ
ଅଛି ତା' ଅଙ୍ଗେ
ଡାକିଲା ଗରଜି "ଆସ ରେ ଜୁଆନ
"ଧନୁଶର ଧରି
ଆସ ମୋ ସଙ୍ଗେ ।

(୨୪)

"ଆସ ପରଖିବା ପୁଲିସର ବଳ
ରଖିବା ଆମର
ମାନ ମହତ
"ଦାଣ୍ଡରେ ଗୁଳିବେ ଆମ ଝିଅ ବୋହୂ
ପୁଲିସ ଦାଉରୁ
ହେବେ ମୁକତ ।

(୨୫)

"ଆମ ପିଲାଛୁଆ ହସିବେ ନାଚିବେ
ଘରେ ନ ଲୁଚିବେ
ଭୟରେ ଆଉ
"ନ ପାରିବା ସହି ଏତେ ଅତ୍ୟାଚାର
ଗଲେ ପଛେ ଏବେ
ଜୀବନ ଯାଉ ।

(୨୬)

"ଜୀଇଁଲେ ଜୀଇଁବା ମଣିଷ ପରି ହେ
ମଲେ ତ ମରିବା
ମଣିଷ ପରି
"ଆସ ଆସ ଭାଇ ନ ରହିବା ଆଉ
ପୋକ ମାଛି ଭଳି
ଜୀବନ ଧରି ।

(୨୭)

"ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଆଗରେ ଗୁପ୍ତ ପଚାରିବ
କିଏ ସେ ଜୁଆନ
ଆସ ରେ ଆସ
"ନ ଆସିବ ଯେବେ ସବୁ ଅପମାନ
ଚିରକାଳ ତେବେ
ହେବ କି ଦାସ ?

(୨୮)

"ଚିର କାଳ ପାଇଁ ମାଆ ଭଉଣୀଙ୍କ
ଇଜତ ତୁମର
ଦେବ କି ସାର ?
"କେହି ନ ଆସିଲେ ଏକା ମୁହିଁ ଯିବ
ଜୀବନ ମୂର୍ଚ୍ଛିବ
ଅରାତି ମାର ।"

(୨୯)

ତାମାଣ୍ଡୋଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଶତ ଶତ
ଜୁଆନ ରକତ
ଉଠିଲା ତାତି
ତୀର ଧନୁ ଧରି ଚଢ଼ିଲେ ବାହାରି
ତାମାଣ୍ଡୋଙ୍କ ସଙ୍ଗେ
ମରିବେ ମାତି

(୩୦)

ବହୁଛି ଉଚ୍ଛନ ବଇଶାଖ ଝାଞ୍ଜି
ବଣ ପାହାଡ଼ରେ
ଲାଗିଛି ନିଆଁ
ପ୍ରତିହିଂସାନଳ ଜଳୁଛି ହୃଦୟେ
କୋଣ୍ଟ୍ର ଯୁବା ଆସି
ହୋଇଲେ ଠିଆ ।

(୩୧)

ଦେବୀଙ୍କ ସିନ୍ଦୂର କପାଳରେ ମାର
ଚଳନ୍ତି ଦରପେ
ସକଳ ବୀର
ଶତ୍ରୁ ରକତରେ ଯେମନ୍ତେ ଶତା ଯେ
ଧର ଧନୁ ହାତେ
ଯୋଖିଲେ ଶର

(୩୨)

ସବୁର ଆଗରେ ଚଳେ ଚାମାଡ଼ୋରା
ପକାଇ ପାହୁଲ
ଫୁଲାଇ ଜଣ
ଶତ ଶତ କୋଣ୍ଟ୍ର- ଯୁବକ କୁହାଟେ
ଜାଗେ ବନସ୍ଥଳୀ
କମ୍ପଇ ଦଶ ।

(୩୩)

* ପୋଦଆ ପୁଲିସ- ଥାନା ଉପରେ
କଲେ ସେ ଘେରାଉ
ରହିଲେ ଛକ
କାପୁରୁଷ ହୀନ ଦାରୋଗା ସିପାହି
ଧାଇଁ ଏଣେ ତେଣେ
ପଡ଼ିଲେ ଥକ ।

(୩୪)

ନ ପାଇଲେ ବାଟ ଯିବାକୁ ପଳାଇ
ଥାନାହତା ଡେଇଁ
ଜୀବନ ଘେନ
ପହିଁ ଗଲେ ତାଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ାଇଲ ଅବା
ଛାମାଡୋରା ନଆଁ—
ନୟନ ବେନ ।

(୩୫)

ଫୁଟିଲ ବନ୍ଧୁକ ବରଷିଲ ଛାର
ଛାମାଡୋରା କେବେ
ଶିଖିନ ଡର
ଗୁହୁଁ ଗୁହୁଁ ସାତ ମୁଣ୍ଡ ଲୋଟିଗଲ
ଘାସ ନାଲ ହେଲ
ରକତ ଝର !

---

* ଛାମାଡୋରା ପ୍ରଥମେ ପୋଦଆ ପୁଲିସ ଥାନାକୁ ଦଖଲ କରିଥିଲେ ।

(୩୬)

ଛ'ଜଣ ସିପାହି ଅତି ଅଭ୍ୟାସୀ
ସାଙ୍ଗରେ ପୁଲିସ
ଦାରୋଗା ଜଣେ
ଚାମାଣ୍ଡୋର ଶର- ଆଘାତେ ସେଠାରେ
ଚିରଦିନ ପାଇଁ
ଶୋଇଲେ ରଣେ ।

(୩୭)

କି ହେଲା କି ହେଲା ! ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପୀ
ଇଂରେଜ ଶାସନେ
ଏ କି ଘଟଣା
ବଣୁଆ ଜାତିର ମଣିଷ ଗୋଟାଏ
ସବୁର ବୁଦ୍ଧିକୁ
କରିଲା ବଣା !

(୩୮)

ହାଇଦରାବାଦ ସୈନ୍ୟ ଗୁଳିରୁ
ଗୋରା ସେନାପତି
ଆସିଲେ ତହୁଁ
ଆଣିଲେ ସଙ୍ଗତେ ଶହେ ଜଣ ଫୌଜ
ଚାମାଣ୍ଡୋର ସଙ୍ଗେ
ଯୁଝିଲେ ବହୁ ।

(୩୯)

ଦେଖିଲେ ସହଜ ନୁହେ ସେ ଆଦମ
ଅନାର୍ଯ୍ୟ କୋୟାର
ବଳ ସାହସ
ହାରିଯାଇ କଲେ ନିଜେ ପଳାୟନ
ଗୋରା ସେନାପତି
ହୋଇ ବିରସ ।

(୪୦)

ମଇ ମାସ ଛଅ ତାରିଖ ସେ ଦିନ
ଅଠରଶଅଶୀ
ବିଦେଶୀ ସାଲ
ବିଜୁଳି ସମାନ ବ୍ୟାପିଲା ଖବର
ଗୃହିଲେ କୋୟାଙ୍କର
ଜାଳି ମଶାଲ ।

(୪୧)

ପର୍ବତେ ପର୍ବତେ ଜଳିଲା ଦିହୁଡ଼ି
ବାଜିଲା ଠମକ
ମହୁରୀ ବାଜା
'ଜୟ ତାମାଡୋରା' ଶୁଭିଲା ଶବଦ
'ମାଲକାନଗିରି
ମୁଲକ-ରାଜା' ।

(୪୨)

* ନଅାଁଗିର, ଆମ୍ବା— କୋଣ୍ଡା, ବଜ୍ରକୋଣ୍ଡା,
କୋଡ଼ାକୋଣ୍ଡା ପୁଟା—
ସିଙ୍ଗି ଶବର
ଜାଣିଲେ ଦମ୍ଭଭ୍ ଅତି ଉଲ୍ଲାସରେ
ଗାଇ ତାମାଡ଼ୋରା—
ଜୟ ଖବର ।

(୪୩)

ଓଡ଼ିଶା ରାଇଜେ ସବୁଠାରୁ ଉଚ୍ଚ
ଦୁଧାରି ପର୍ବତ
ଯାଆଁଲା ଭାଇ
ସବୁର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଫରୁଥିଲେ ଅବା
ତାମାଡ଼ୋରା ଜୟ—
ଗୀତିକା ଗାଇ ।

---

* କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର କେତେକ ପର୍ବତର ନାମ । ପୁଟା-ସିଙ୍ଗି ପର୍ବତ ନିକଟରେ ବହୁ ଶବର ବସତି ଅଛି । ଦୁଧାରି ବା ଦେଓମାଳୀ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶୃଙ୍ଗ । ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ସମୁଦ୍ର ପତ୍ତନଠାରୁ ୫୪୮୬ ଫୁଟ ।

(୪୪)

ବଂଶଧାରା ନାଗ— ବଳ୍ଲୀ ଦୁଇ ନଦୀ
ମଝିରେ ପର୍ବତ
କୈଳାସ କୋଠା
ନଦୀ ଗିରି ବନ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ନର
ଗାଇବାକୁ ଜୟ
ହେଲେ କ ଗୋଠା !

(୪୫)

ଗଲା ସେ ଶବଦ ନେଇଁ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ
ରମ୍ଭେଲୁଗୁଡ଼ାରୁ
ପୁରୁଣା ପାଣି
କୋରାପୁଟ ଜୟ- ପୁର ରାୟଗଡ଼ା
ଅଷମକଣ୍ଠକେ
ଗଲା ସେ ବାଣୀ

(୪୬)

ନବରଙ୍ଗପୁର ଗୁଣୁପୁରଠାରେ
ଶୁଣିଲେ ବାରତା
ଚକିତ ଜନ
କଳାହାଣ୍ଡି ପୁଣି ବସ୍ତର ରାଇଜେ
ଛାମାଡୋରା ନାମ
ହୋଇଲା- ଧନ୍ୟ ।

(୪୭)

ମୁକନ୍ଦ ନମ୍ବ୍ୟାର ମାଇଲେ ଅବଳା
ଶିଶୁଏ ଖେଳଲେ
ହରଷ ଚିତ୍ତ
'ମାଲକାନ ଗିରି- ମୁଲକର ରାଜା'
ଚାମାଡ଼ୋର ନାମେ
ଗାଇଲେ ଗୀତ ।

(୪୮)

କୋପ୍ଥା ଯୁବକର ବୃନ୍ଦଭେ ଲଢ଼େଇ
ନାଚବାଜା ସଙ୍ଗେ
ହଶିଲ ତୋର
ଅବା କରୁଛୁ ସେ ଲଢ଼େଇ ଖଣ୍ଡଣ
ବେଶ ପିନ୍ଧି ହୁଏ
ମହୁଷ ଯୋଦ୍ଧା ।

(୪୯)

ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧନ୍ତି ବୃଷଭର ଶିଙ୍ଘ
ମହୁଷ ଶିଙ୍ଘରୁ
ଦୁଇଟା ଅବା
ପାଦ ପକାଉଛନ୍ତି ବାଜା ତାଳେ ତାଳେ
ନାଚେ ଯୁଦ୍ଧ ନାଚ
ହଶଇ ଶୋଭା ।

(୫୦)

ଫଟା ଦଣେ ପିନା ମନ୍ଦିରର ଶିଙ୍ଘ
ଘୁଞ୍ଚିଲ ବେଲକୁ
ଦୁଏ ଗୋଟାଏ
କୋଉଁ ଯୁବା ବୁଝେ ଏ କଥା ମରମ
ବଙ୍କେ ସେନ୍ଦ୍ରପର
ମରିବାଯାଏ ।

(୫୧)

ଆବର ବୁଝନ୍ତ ଏ କଥା ମରମ
କୋରପୁଟ ଜିଲ୍ଲ
କୋଉଁ ଯୁବଣ
ବାହୁରେ ବାହୁକୁ ଛନ୍ଧ ଦଳେ ଦଳେ
ଗୋଲ୍ଲକାରେ ନାଚ
କରନ୍ତ ଗତ ।

(୫୨)

କର ହାସ ଖେଳ ଗାଆନ୍ତ ସେ ଗୀତ
ବାଜୁଥାଏ ଢୋଲ
ପାଦେ ଯେ ଗ୍ରତ
ସେ ଗୀତ ଭିତରେ ଚାମାଡ଼ୋଙ୍କ ନାମ
ଶୁଣିବା ଲୋକର
ଉଲୁସେ ଗ୍ଡୁତ ।

(୫୩)

ପରଜା ଶବର କୋୟା କନ୍ଧ ମିଳି
କହନ୍ତି, "ସାବାସ୍
ସାବାସ୍ ପୁଅ
"ବଣୁଆ ଜାତର ହସ ଫୁଟାଇଲୁ
ଉପରକୁ କଲୁ
ଆମର ମୁହଁ ।"

(୫୪)

ଛାମାଡ଼ୋଗ୍ର ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି ପକ୍ଷୀଏ
ପର୍ବତ କନ୍ଦରେ
ବନଗହଳେ
ଧନ୍ୟ ରେ ସାହସ ଉଚ୍ଛୁଳିଲା ଯଶ
କୋରାପୁଟ ଜଲ—
ସରିତ ଜଳେ ।

(୫୫)

* ମାଛକୁଣ୍ଡ ପାଣି ପଡ଼ିଲା ଉଜାଣି
ପର୍ବତ ଉପରୁ
ଗର୍ଜି ଭୀଷଣ
ବାଞ୍ଛିଲା ଅପୂର୍ବ ବିଜୁଳି ଶକତି
ମୁଖର କରି ସେ
ଘୋର ଅରଣ୍ୟ ।

* ମାଛକୁଣ୍ଡ ନଦୀର ଡୁଡୁମା ଜଳପ୍ରପାତରୁ ବିଜୁଳି ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ କାମ ଚାଲିଛି ।

(୫୬)

* ଇନ୍ଦ୍ରବଣ୍ଟ, ନାଗ— ବଲ୍ଲୀ କୋଲ୍ଲବରେ
ଶୁଣିଲ କୁମ୍ଭୀର
ଚକିତ ହୋଇ
ଜୀବନ ଭୟରେ ଗଭୀର ଜଳରେ
ଲୁଚିଲେ ଶରୀର
ରହିଲ ଶୋଇ ।

(୫୭)

ମହାବଳ ବାଘ ଲୁଚିଲ ଭୟରେ
ବିଷମକଣ୍ଟକ
ଘୋର ବନସ୍ତେ
କୃଷ୍ଣସାର, କ୍ଷୁଦ୍ର ଖୁରଙ୍ଗ, ଶମ୍ବର
ନିର୍ଭୟେ ପିଇଲେ
ଜଳ ସମସ୍ତେ ।

(୫୮)

ବଣୁଆ କୁକୁର ଦଳ ବାନ୍ଧି ଗଲେ,
ବଲିମେଲା † ବନେ
ବନ୍ୟ ମହିଷ
ଚାମାଡ଼ୋର ନାମ ଶୁଣି ଥକା ହୋଇ
ରହନ୍ତି ଜୀବା ସେ
ନ ଦଶେ ଦିଶ !

---

* ଇନ୍ଦ୍ରବଣ୍ଟ, ନାଗପଲ୍ଲୀ ଓ କୋଲବ ନଦୀ କୁମ୍ଭୀରମାନଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ।

† ବଲିମେଲା ଜଙ୍ଗଲ ମାଲକାନଗିରି ତାଲୁକର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଏହା ନିକଟରେ ବନ୍ୟ ମହିଷ ଦେଖାଯାନ୍ତି ।

(୫୯)

ଦୁଇ ମାସ ପାଇଁ ଚାମାଡୋର ହେଲ
ମାଲ୍‌କାନ ଗିରି
ତାଲୁକା ରାଜା
ଦୁଇ ମାସ ପାଇଁ କୋସ୍ତା ଯୁବକର
ଦେହ ମନ ବଡ଼
ରହିଲ ତାଜା ।

(୬୦)

ଆସିଲେ ତା'ପରେ ସିପାହି ଫଉଜ
ବହୁତ ସଂଖ୍ୟାରେ
ସେଠାକୁ ଧାଇଁ
ଲାଗିଲା ଲଢ଼େଇ ଶେଷେ ଚାମାଡୋର
ରମ୍ପା ଜଙ୍ଗଲରେ
ଲୁଚିଲା ଯାଇଁ ।

(୬୧)

ଡାକିଲେ ଫଉଜ, "ଧରା ଦିଅ ଆସେ
ନୋହିଲେ ନଷ୍ଟ ସୁ
ଯିବଟି ପ୍ରାଣ ।"
ଶୁଣି ସେ ଡାକରା ନ ଦିଅଇ ଧରା,
ଚାମାଡୋରା ଗୁପ୍ତ
ଲୁହାରୁ ଠାଣ ।

(୭୨)

ସେ ଘୃଣ୍ୟ ଉପରେ ଫଉଜର ଗୁଳ
ବସି କୁଟାଇଲ
ରକତ ସୁଅ
ତେବେ ଛାମାଡ଼ୋର ଦେଲ ନାହିଁ ଧର
ନୁଆଁଇଲ ନାହିଁ
ତେବେ ତ ମୁଣ୍ଡ ।

(୭୩)

ଦେଖାଇଲ ସେ ତ କୋଟ୍ଠା ଯୁବକର
କାମ ପର ଏକା
କଥା ଗୋଟାଏ
ସ୍ୱାଧୀନତା-ମନ୍ତ୍ର ଜନ୍ମରୁ ଗୃଣି ସେ
ବଞ୍ଚିଲ ସେପର
ମରିବାଯାଏ ।

(୭୪)

ଅନ୍ଧାର ମୁଲକେ ଜାଳିଲ ଆଲୁଅ
କଭେ ନାହିଁ ଯାହା
ଗୁଳ ବନ୍ଧୁକେ
ସୁନାପାଟେ ସେନ୍ତ୍ର ଆଲୁଅ ଜଳଇ
ଦୁନିଆ ଯାକର
ମଣିଷ ବୁକେ ।

(୭୫)

ମାଲକାନ ଗିରି ଝାଙ୍ଗର ଭୂଇଁରେ
ଫୁଟାଇଲା ସେ ତ
ଜୀବନ-ଫୁଲ
ମାଲକାନ ଗିରି ଡାଲୁକା ବନକଲେ
ନ ଅଣ୍ଟିବ ତା'ର
ଦେବାକୁ ମୂଲ ।

(୭୬)

ମୁକୁଟ-ବିହୀନ ରାଜା ହୋଇଥିଲା
ବୀର ରାମାଡୋରା
ବନେ ତ ଏକା
ଦୁଇ ମାସପାଇଁ ଦେଉ ପଛେ ତାହା
ଇତିହାସେ ନାମ
ରହିଲା ଲେଖା ।

ଅହିଂସା ସମର

ଲାଗିଛି ଜଗତେ
କେତେ ଯେ ଲଢ଼େଇ
କିଏ ସେ ପାରିବ କହି
ସୃଷ୍ଟିର ଆଦିମ
କାଳୁଁ ଏହି ଲୀଳା
ଚଳେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ବହି ।

ପଶୁ ପକ୍ଷୀ କୀଟ
ପତଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ
ବେଶି ଯେହୁ ବଳବାନ
ଦୁର୍ବଳକୁ ସେହୁ
କରଇ ଆହାର
ଏ ତ ସଂସାର-ବିଧାନ ।

ମଣିଷ ଭିତରେ
ବେଶି ବଳବାନ
ବେଶି ବୁଦ୍ଧିମାନ ଯେହ୍ନ
ନାନା ରୂପେ ରକ୍ତ
କରେ ସେ ଶୋଷଣ
ମୂର୍ଖ ଦୁର୍ବଳର ଦେହୁ ।

ନାନା ଉପାୟରେ
ଧନ ଶୋଷି ତାକୁ
କରଇ ଦାଣ୍ଡ-ଭିକାରୀ
ହୋଇ ହୀନମାନ
କେତେ ଦୁଃଖୀ ଜନ
ନୟନୁଁ ବୁହାନ୍ତି ବାରି ।

ବାହୁ ବଳେ କେହି
ଦେଶ ଜୟ କରି
ମାରନ୍ତି ଅପର ଜନେ
କେତେ ଘର ଲୁଟି
ବଢ଼ାନ୍ତି ସେ ପାଣ୍ଠି
ବସନ୍ତି ରାଜା-ଆସନେ ।

ମହାବୀର ବୋଲି
ଲଭନ୍ତି ଖ୍ୟାତି·ସେ
ଇତିହାସ ଘୋଷେ ଯଶ;
କେତେ ରକ୍ତ ଢାଳେ
ଏଥିଲାଗି ନର
ହୋଇ ହିଂସା ଲୋଭବଶ ।

ଦୁର୍ବଳକୁ ମାରି
ବଡ଼ ହେବା ପାଇଁ
ଆଜ ବି ଧାଇଁଛି ନର

ଘୁଞ୍ଚ ନାହିଁ ସେହି
ପୂ ର୍ବ୍ବତନ ଅଭ୍ୟାସ
ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଜୀବଙ୍କର ।

ପୋଥି ପାଠ ସବୁ
ପୋଥିରେ ରହିଛି
ଶିଖିନ ମଣିଷ ତହୁଁ
ଆଜ ବି ଆପଣା
ଭିତରେ ଲଢ଼େଇ
କରୁଅଛି କହୁଁ କହୁଁ ।

ବୋଲାଉଛି ସଭ୍ୟ
ସବୁଠାରୁ ବଡ଼
ମାରଣ-ଅସ୍ତ୍ର ତିଆରି
ଏକାଥରେ ଯେଉଁ
ଆଣବିକ ବୋମା
ପାରେ ବେଶୀ ଲୋକ ମାରି ।

× × × ×

ଆରମ୍ଭ ହୋଇଲା
ପୃଥିବୀରେ ଯେବେ
ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାସମର
ମନେ ପଡ଼େ ଦୁଃଖେ
ହେଲେ ଅଭିଭୂତ
ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଆମର ।

ନଗ୍ନହ ଜନର
ଉପରେ ଆକାଶୁଁ
ବୋମା ବରଷଣ କଥା
ଶୁଣି ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣ
ଉଠିଥିଲା କାନ୍ଦ
ପାଇ ଗୁରୁତର ବ୍ୟଥା ।

ହିଟଲର ଠାରୁ
ଅଧିକ ନୃଶଂସ
ପୁଣି ବେଶି ବଳୀୟାର
ହୃଦୟ ବଦଳି
ପାରେ, କହିଥିଲେ
ଅହିଂସାର ଅବତାର ।

ହିଂସା ବୃତ୍ତି ଅଟେ
ପଶୁ ଜଗତର
ପ୍ରକୃତିଗତ ବିଧାନ
ମଣିଷ ଜନମ
ଲଭି ପଶୁ ସଙ୍ଗେ
କିପରି ହେବ ସମାନ !

ହିଂସା-ପଶୁବୃତ୍ତି
ବିରୁଦ୍ଧରେ ତହୁଁ
ତୋଳିଲେ ସେ ପ୍ରତିବାଦ

ଘୁଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ
ମାନବ ସମାଜୁଁ
ଦୁଃଖ ଭୟ ଅବସାଦ ।

ଅହିଂସା-ସମର
କଲେ ଆବିଷ୍କାର
ଅତି ଅଭିନବ ଅସ୍ତ୍ର
ନ ମାରି ଜୀବନେ
ଯୋଗାଇ ପାରେ ଯେ
ଦୀନ ଜନେ ଅନ୍ନବସ୍ତ୍ର ।

ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି
ଥିଲା ପରାଧୀନ
ଜନମଭୂମି ଭାରତ
ସେହି ଅସ୍ତ୍ର ବଳେ
ସ୍ୱାଧୀନତା ଜିଣି
ଚକିତ କଲେ ଜଗତ ।

ସେହି ଅସ୍ତ୍ର ବଳେ
ରୁଧିର-ବିହୀନ
ସମର ଚାଲିଲା ଦେଶେ
ଅହିଂସାର ଅଗ୍ନି
ଜଳି ଉଠିଥିଲା
ସ୍ୱାଧୀନତା ଆଣି ଶେଷେ ।

ଅହିଂସାର ଗୀତ
ଘରେ ଘରେ ପୁଣି
ଶୁଭିଲା ଚରଖା ବୁଲି
ଝାସିଲେ ଜୀବନ
ଅହିଂସା-ସମରେ
କେତେ ଧନୀ ରଙ୍କୀ କୁଳି ।

ଭୁଲିଲେ ବିଳାସୀ
ବିଳାସ ବ୍ୟସନ
ଦରିଦ୍ର ଭୁଲିଲେ ଦୁଃଖ
ସହିଲେ ସକଳ
କଷଣ ଦୂଷଣ
ବହିଲେ ହରଷ ମୁଖ ।

ନାରୀଏ ତେଜିଲେ
ଦେହର ଭୂଷଣ
ଦେଶ-ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ
ଜାଳିଲେ ବିଦେଶୀ
ବ୍ସନ, ପିନ୍ଧିଲେ
ମୋଟା ଖଦୀ ସବୁଠାଇଁ ।

ବିଦେଶୀ ଶାସକ
କଲେ ଅତ୍ୟାଚାର
ପ୍ରହାରିଲେ ବନ୍ଦୀଘରେ

ଅହିଂସା-ସୈନିକ
ନ ଦେଖାଏ କ୍ରୋଧ
ସହେ ସବୁ ନୀରବରେ ।

ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କଲା
ଜଗତ ଦେଖି ସେ
ଅଦଭୁତ କଉଶଳ
ହସୁଥିଲେ ଯେହୁ
ବୁଝିଲେ ସେ ପଛେ
କି ଅସୀମ ତାର ବଳ ।

ହିଂସାଠାରୁ ବଳି
ଅହିଂସା ଶକତି
ବୁଝିଲେ ସକଳ ଜନ
ପାରିଲା ହଟାଇ
ମହା ପରାକ୍ରମୀ
ଯେହୁ ଇଂରାଜୀ ଶାସନ ।

ଅହିଂସାର ଡାକ
ଶୁଭିଲା ଭାରତେ
ସକଳ ନଭୃତ ସ୍ଥାନେ
ଉଚ୍ଛୁଳିଲା ଗ୍ରାମ
ବିଲ ବନ ଆଦି
ନୂତନ ଅହିଂସା-ଗାନେ ।

କୁଟୀର ପ୍ରାସାଦ
ଉଚ୍ଛୁଳ ପଡ଼ିଲା
ଶୁଣି ସେ ସଂଗ୍ରାମ ଡାକ
ହିମାଳୟ ଠାରୁ
କୁମାରିକା ଯାଏ
କମ୍ପିଗଲା ଦେଶଯାକ ।

ଉଚ୍ଛୁଳିଲା ବଙ୍ଗ
ଆସାମ ଉତ୍କଳ
ଦ୍ରାବିଡ଼ କର୍ଣ୍ଣାଟ ଦେଶ
ପଞ୍ଜାବ ବିହାର
ଗୁଜରାଟ ବମ୍ବେ
ଉତ୍ତର, ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ ।

ଅହିଂସା-ସମରେ
ସେନାପତି ଗାନ୍ଧୀ
ଚାଲିଲେ ସବୁରି ଆଗେ
କହିଲେ, "ଅହିଂସା-
ବୃକ୍ଷରେ କଦାପି
ହିଂସା-ଗୁଳି ନାହିଁ ଲାଗେ ।

"ଗୁଳି ବନ୍ଧୁକରେ
ଦେହ ସିନା ମରେ
ଆତ୍ମା ସେ ରହେ ଅମର

“ସେ ଆତ୍ମ-ବିଶ୍ୱାସ
ଦୃଢ଼େ ଧରି ହୃଦେ
କରିବା ଆସ ସମର ।

“ହିଂସା ବଦଳରେ
ଜାତ ହୁଏ ହିଂସା
ମରେ ଅକାରଣ ପ୍ରାଣୀ;”
ନଗର ପଲ୍ଲୀରେ
ପ୍ରାସାଦ କୁଟୀରେ
ଶୁଭିଲା ଅହିଂସା-ବାଣୀ ।

କଲେ ଅକାତରେ
ଶତ ଶତ ବୀର
ଧନ ପ୍ରାଣ ବିସର୍ଜନ
ଉତ୍କଳେ ଉତ୍କଳ -
ମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁ
ବଙ୍ଗରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ।

ଯୁବକ ଯୁବତି
ଦେଖାଇ ସାହସ
ଢେକଲେ ଜୀବନ ଶେଷେ
ଗଢ଼ିଲେ ଜାତିଯେ
ସେନାଦଳ, କେତେ
ଲଢ଼ିଲେ ସୈନିକ ବେଶେ ।

ଧନେ ମାନେ ଜ୍ଞାନେ
ସାର ମୋତିଲାଲ
ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ପରିବାର
ଘେନି ସମସ୍ତଙ୍କୁ
ଅହିଂସା-ସମରେ
ହୋଇଥିଲେ ଆଗୁସାର ।

ବିହାରେ ରାଜେନ୍ଦ୍ର—
ପ୍ରସାଦ, ଗୁର୍ଜରେ
ସର୍ଦ୍ଦାର ପଟେଲ ନେତା
ବର୍ଦ୍ଦୋଲି କୃଷକ
ସଂଗଠନେ ଆଗ
ହୋଇଲେ ସମରେ ଜେତା ।

ରାଜସ୍ୱ ବୃଦ୍ଧିର
ପ୍ରତିବାଦ କରି
ବର୍ଦ୍ଦୋଲି-କୃଷକ-କୁଳ
ନ ଦେଇ ଖଜଣା
ଦୋହଲାଇ ଦେଲେ
ବିଦେଶୀ ଶାସନ ମୂଳ ।

ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ-
ଗୋପାଳାଚାରି ସେ
ମାନ୍ଦ୍ରାଜ-ଅଧିନାୟକ

ସେନାପତି ଡାକେ
ଆସିଲେ ରଣକୁ
ଧେନ ଅହିଂସା-ସାୟକ ।

ସକଳ ଗୁଣରେ
ଗୁଣୀ ମୋତିଲାଲ—
ତନୁଜ ଜହରଲାଲ
ଛିଡ଼ା ହେଲେ ଆସି
ସେନାପତି ପାଶେ
ଭରତ-ମାତା-ଦୁଲାଲ ।

ଶଇଶବେ ଯେହୁ
ହୋଇଲେ ଲାଳିତ
ରାଜାର ବିଳାସସୁଖେ
ଦେଶ ପାଇଁ ବନ୍ଦୀ-
ଶାଳ ସେ ବରିଲେ
ସହିଲେ କଷଣ ବୁକେ;

ମୋତିଲାଲଙ୍କର
ଆନନ୍ଦ ଭବନ
ରାଜପ୍ରାସାଦରୁ ବଳି
ତହିଁ ଜନ୍ମ ଲଭି
ଦେଶପାଇଁ ଦେଲେ
ସବୁ ସୁଖେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ।

ଭଗିନୀ ବିଜୟ-
ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ପୁଣି କୃଷ୍ଣା,
କମଳା ନେହେରୁ ଜାୟା
ଜନନୀ 'ସ୍ୱରୂପା'
ରାଜରାଣୀ ସମା
ଛୁଟାଇଲେ ଦେହୁଁ ମାୟା ।

ଜାତିର ଦୁଲାଳ
ଜବାହରଲାଲ
ଦେଖାଇଲେ ଯେଉଁ ପଥ
ମାତା ପିତା ଭଗ୍ନୀ
ପତ୍ନୀ କଲେ ତାକୁ
ଜୀବନର ମହାବ୍ରତ ।

ହେଉଥିଲା ଭ୍ରମ
ଯବେ ଯାହାଙ୍କର
ଚଢ଼ି ଗାଡ଼ି ଘୋଡ଼ା ଯାନେ
ପାଦେ ବୁଲି ଦେଶ—
ବାସୀଙ୍କ ସଙ୍ଗତେ
ବାହାରିଲେ ସେହିମାନେ ।

ଧୂଳିରେ ମଳିନ
ହୋଇଲା ଶରୀର
ସହିଲେ ବରଷା ଖରା

ହଟାଇବା ପାଇଁ
ବିଦେଶୀ ଶାସନ
ହେଲେ ସବେ ଆତ୍ମହରା ।

ପଞ୍ଜାବ-କେଶରୀ
ଲାଲା ଲଜପତ
ସାହସେ ଅତୁଳନୀୟ
ପୁଲିସ ଲାଠିରେ
ହରାଇଲେ ପ୍ରାଣ
ହେଲେ ଭାରତର ପ୍ରିୟ ।

ବିଦେଶୀ ଶାସକ
କଲେ ଯେତେ ବନ୍ଦୀ
ଚଳାଇଲେ ଲାଠି ଗୁଳି
ହିଂସା ବଦଳରେ
ପ୍ରତିହିଂସା କଥା
ଗଲେ ତ ସକଳେ ଭୁଲି ।

ଅହିଂସା-ମନ୍ତ୍ରଟି
ହେଲା ଜୀବନର
ଏକମାତ୍ର ମହା ଧ୍ୟାନ
ସେହି ମନ୍ତ୍ରବଳେ
ଭାରତ ସନ୍ତାନ
ସବେ ହେଲେ ବଳୀୟାନ ।

ସେହି ମନ୍ତ୍ରବଳେ
ଅଶୋକ ରାଜନ
ଜିଣିଥିଲେ ସାରେ ଧରା
ଛରବାଣ୍ଟ ଜନ୍ତୁ-
ଠାରୁ ହୃଦସ୍ୱର
ଜୟ ବଡ଼ ହେଲା ପରା !

ସେହି ମନ୍ତ୍ରବଳେ
ବୁଦ୍ଧ ଯୀଶୁ ଆଜ
ଅନନ୍ତ ଅମର ହୋଇ
ସେହି ମନ୍ତ୍ର ଗାନ୍ଧି
ଉଚାରି ଭରତୁଁ
ଦେଲେ ସବୁ ପାପ ଧୋଇ ।

ଜାଗିଲା ଭାରତ
ନୂତନ ତେଜରେ,
ଉଠିଲା ସୁଖର ରବ,
ଜଳୁଟି ଉଠିଲା
ସବୁରି ନୟନେ
ନବ-ସ୍ୱାଧୀନତା-ଛବି !

ନୂତନ ଜୀବନ
ଲଭିଲା ସତେ କି
ଭାରତର ଜଳସ୍ଥଳ !

ଅହିଂସା-ଅସ୍ତ୍ରରେ
ବିଦେଶୀ ଶାସନ
ଶେଷେ ହେଲା ଟଳମଳ ।

ଭାରତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ନେତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ
ସମର୍ପି ଶାସନ ଭାର
ଛେଳିଲେ ବିଦାୟ
ଇଂରେଜ ଏ ଦେଶୁଁ
ଭାବ ରଖି ବନ୍ଧୁତାର ।

ଉଣେଇଶ ଶତ-
ସତଚାଳିଶ ମସିହା
ଅଗଷ୍ଟ ପନ୍ଦର ଦିନ
ଅହିଂସା ଯୁଦ୍ଧର
ହୋଇଥିଲା ଜୟ
ଭାରତ ହେଲା ସ୍ୱାଧୀନ ।

ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଙ୍କ
ପ୍ରିୟତମ ଶିଷ୍ୟ
ନେହେରୁ ଶ୍ରୀ ଜବାହର
ପ୍ରଧାନ ସଚିବ
ହୋଇ କରୁଛନ୍ତି
ସୁଶାସନ ଭାରତର ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ
ଅହିଂସା ଯୁଦ୍ଧର
ହୋଇ ତ ନାହିଁ ବିରତି
ଚଳାନ୍ତି ତାହାକୁ
ଜବାହରଲାଲ
ଭାରତର ସେନାପତି ।

ଅଶିକ୍ଷା ଦାରିଦ୍ର୍ୟ
କରିବାକୁ ଦୂର
ଲାଗିଛୁ ସମର ପୁଣି
ଶୋଷଣ ମାଝରେ
କେହି କାହା ରକ୍ତ
ନ ପିଇବେ ଆଉ ଝୁଣି ।

ପର ତଣ୍ଡି ଚିପି
ହେବେ ନାହିଁ ଧନୀ
କେହି ଭାରତଭୂମିରେ
ବୋଲାଇବେ ନାହିଁ
ପଣ୍ଡିତ ପବନ
ପାଦ ରଖି ଆନ ଶିରେ ।

ଆନକୁ ଅଛୁଆଁ
ମୂରୁଖ ଗରିବ
ନ କରି ଥୋକାଏ ଲୋକ

ଆପେ ଆପଣରେ
ରହୁ ପର ପାଇଁ
ନ ଆଣିବେ ଦୁଃଖ ଶୋକ ।

ପୋକ ମାଛି ପରି
ନ ମରିବେ କେହୁ
ମହାମାରୀ ମଡ଼କରେ
ବଳକର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ
ସମ୍ପଦ ଅତୁଳ
ପୂର ପଲ୍ଲୀ ଘରେ ଘରେ ।

କେତେ ନୂଆ ନୂଆ
ପଥ, ବନ୍ଧ, ପୋଲ
କଳ କାରଖାନାମାନ
ଦେଶ-ବାସୀ ଘମେଁ
ଏହୁ ଦେଶ ଧନେ
ହେଉଛି ଆଜ ନିର୍ମାଣ ।

ସବୁରି ସମାନ
ଦାବୀ ଅଛି ତହିଁ
ସବୁରି ସମାନ ଅଂଶ
ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ
ଭୋଗ କରୁଥିବେ
ଦେଶବାସୀଙ୍କର ବଂଶ ।

ଏହି ଆଦରଣ
ଫଳାଇବା ପାଇଁ
ଲାଗିଛୁ ଅହିଂସା-ରଣ
ସେହି ରଣେ ସେନା-
ପତି ଜବାହର
ଲଢୁଛନ୍ତି ପ୍ରାଣପଣ ।

ଫଉଜ ତାଙ୍କର
ଚାଲିଛନ୍ତି ପଛେ
କୋଟି କୋଟି ଦେଶବାସୀ
ଯହିଁ ଗଲେ ତହିଁ
ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ
ରୁଣ୍ଡ ହେଉଛନ୍ତି ଆସି ।

ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଆଖି
ଚାହିଁଛି ତାହାଙ୍କୁ
ସର୍ବଦା ଆଶାୟୀ ହୋଇ
କେଉଁ ନୟନରେ
ହାସ ଉଠେ ଫୁଟି
କାହିଁ ଲୁହ ଯାଏ ବୋହି ।

ଦୁଃଖୀ ଜନ ଦୁଃଖ
ଘୁଞ୍ଚାଇବା କର୍ମେ
କେହି ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କଲେ

ଗୃଳିଚ୍ଛ ଲଢ଼େଇ
ଜଣିବାକୁ ତାକୁ
ଅହିଂସା ଉପାୟ ବଳେ ।

× × × ×

ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତା
ଘୋଷେ ଜଗ୍ନ ଯେଉଁ
ଏସିଆ ମହାଦେଶର
ବଦେଶୀ ଶାସକ
କେତେକାଳୁଁ ତହିଁ
ରଖିଥିଲେ କର ଘର ।

ଏବେ ଏସିଆର
ସବୁ ଦେଶ ଲୋଡ଼େ
ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇବା ପାଇଁ
କେତେ ଦେଶ ଲଢ଼ି
ହୋଇଛୁ ସ୍ୱାଧୀନ
ଆଜ କେତେ ହୋଇ ନାହିଁ ।

ସେଥି ଲାଗି ଯୁଦ୍ଧ-
ଭୟ ଉପୁଜଛୁ
ଥରୁଛୁ ପୃଥିବୀମୟ
କେତେ ଘରଦ୍ୱାର
ଜଳ ପୋଡ଼ିଯିବ
କେତେ ହେବ ଲୋକ କ୍ଷୟ !

ଜାତି କର୍ଣ୍ଣଧାର
ଜବାହରଲାଲ
ଅହିଂସା-ଅସ୍ତ୍ରକୁ ବାଛି
ହିଂସା ବିରୁଦ୍ଧରେ
କରୁଛନ୍ତି ରଣ
ଭାରତର ସବ୍ୟସାଚୀ।

କହୁଛନ୍ତି, ଏକ
ଦେଶ ପରେ ଆନ
ଦେଶର ଯେ ଅଧିକାର
ସେ ଅନ୍ୟାୟ କେବେ
ନ ପାରିବେ ସହି,
ଘୋଷିଛନ୍ତି ବାରମ୍ବାର ।

ଗୋଟିଏ ଦେଶର
ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ
ଆନର ଜବରଦସ୍ତି
ବରଦାସ୍ତ କେବେ
ନ ପାରିବେ କରି
ଭାରତ-ପ୍ରଧାନ-ମନ୍ତ୍ରୀ ।

ହେଉ ଯେତେ ଶକ୍ତି-
ଶାଳୀ, ଯେଉଁ ଦେଶ
ଲଢ଼ାଇବ ଆଗ ଯୁଦ୍ଧ

ସମର୍ଥନ ତାଙ୍କୁ
ନ ଦେବ ଭାରତ
ହେଲେ ହେଁ ତାର ବିରୁଦ୍ଧ ।

ଅହିଂସା-ଅସ୍ତ୍ରରେ
ହେବ ସବୁ ଯୁଦ୍ଧ
ଜିଣି, ଏ ବିଶ୍ୱାସ ଧରି
ଅହିଂସା କେବଳ
ପାରେ ପୃଥିବୀରେ
ଶାନ୍ତିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି;

ସେହି ଶାନ୍ତି ପାଇଁ
କରନ୍ତି ଲଢ଼ାଇ
ଅହିଂସାର ସେନାପତି
ବଢ଼ାଇ ମହତ
ଧରଣୀରେ ଆଜ
ନବୀନ-ଭାରତ-ରଥୀ ।

ଏସିଆର ପୂର୍ବ-
ପ୍ରାନ୍ତେ ଇଣ୍ଡୋଚୀନ
କୋରିଆ ଦୁଇଟି ଦେଶ,
ବିଦେଶୀ କବଳେ
ପଡ଼ି ଯୁଦ୍ଧ କଲେ
ଧନ ଜନ କରି ଶେଷ ।

ବରଷ ବରଷ
ଧରି ସେ ଲଢ଼େଇ
ଚାଲିଲା ଅତି ଘୋଷଣ
ସେ ଦେଶର ଲୋକେ
ସ୍ୱାଧୀନ ହେବାକୁ
କରିଥିଲେ ମୃତ୍ୟୁ ପଣ ।

ସେ ଦୁଇ ଦେଶରେ
ଶାନ୍ତି ଆଣିବାକୁ
ଆଣିବାକୁ ସ୍ୱାଧୀନତା
ଚାହୁଁଛି ଭାରତ,
କହିଥିଲେ ପରା
ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଏ କଥା ।

ଉଦ୍ୟମେ ତାଙ୍କର
ସମ୍ଭବିଲା ଶାନ୍ତି
ଇନ୍ଦୋଚୀନ କୋଣଆରେ
ହିଂସା ବିରୁଦ୍ଧରେ
ଅହିଂସାର ବଳ
ଅଧିକ ହେଲା ସଂସାରେ ।

ପୃଥିବୀ ଉପରେ
ଅହିଂସା-ପ୍ରଭାବ
ପଡ଼ୁଅଛି ଏହିପରି

ବିଶ୍ୱ ଶାନ୍ତି ପାଇଁ
ଏହି ଅସ୍ତ୍ର ପରେ
ବିଶ୍ୱାସ ଉଠୁଛି ବଢ଼ି ।

ନିରସ୍ତ୍ର ଭାରତ
ଏହି ଅସ୍ତ୍ର ଧରି
ଜୟୀ ଆଜି ଭୂମଣ୍ଡଳେ
ମହା ପରାକ୍ରମୀ
ଶତ୍ରୁକୁ ତାହାର
ଭୟ ନାହିଁ କାହିଁ ପଳେ ।

ବିଶ୍ୱ-ବଳଶାଳୀ
ଶତ୍ରୁକୁ ଜିଣିବ
ଏ ବିଶ୍ୱାସ ତାର ଅଛି
ଚିର-ଶାନ୍ତିହୀନ
ଜଗତ-ବକ୍ଷରେ
ଅହିଂସା-ସମର ରଚି ।

ସିପାହୀ-ବିଦ୍ରୋହ

ମହୋଦଧି ଜଳୁଁ ଉଇଁଲେ
ରବି ଦିଗନ୍ତ କୂଳେ
ରକତର ଛଟା ଚୁମ୍ବିଲା
ବଡ଼ ଦେଉଳ ଚୂଳେ ।
ଉଡ଼ିଲା ତ୍ରିବର୍ଣ୍ଣ ପବନେ
ନୀଳଚକ୍ର ଉପରେ
ପତିତପାବନ ବାନା ସେ
ଦୀନ-ବେଦନା ହରେ ।
ଦେବଭୂମି ପୁଣ୍ୟ ଉତ୍କଳେ
ଶତ ଶତ ବରଷ
ଉଡ଼ି ସେ ଉପରେ ଘୋଷୁଛି
ଏହି ଜାତିର ଯଶ ।
ଘୋଷୁଛି ଭାରତ ମଣ୍ଡଳେ
ଜୟ ଉତ୍କଳ-ମହୀ
ସବୁ ହିନ୍ଦୁଜାତି-ଜନତା
ମୁଣ୍ଡ ନୁଆନ୍ତ ଯହିଁ ।

× ' × × ×

ଫିଟିଗଲା ସିଂହଦୁଆର
ଦେବଦର୍ଶନ ଲାଗି
ମଙ୍ଗଳଆରତି-କାହାଳୀ-
ଘଣ୍ଟା ଉଠିଲା ବାଜି ।

ସିଂହଦ୍ୱାରେ ଯେଉଁ ଅରୁଣ-
ସ୍ତମ୍ଭ ହୋଇଛି ଉଭା
ତାହାର ପାରୁଶେ ଯୋଡ଼ଣ
କର କିଏ ସେ ଯୁବା ?
ବୟସ ଅନ୍ଦାଜ ଷୋଳଶ,
ଦେହେ ଝଟକେ ଜ୍ୟୋତି
ଅପଲକ ନେତ୍ରେ ଚାହିଁଛି
ନୀଳଚକ୍ରର ପ୍ରତି ।
ଭାବୁଛି ଭାବନା କ ଅବା
ରହି ଏକ ଧିଆନେ
ଜଣାଣ କରୁଛି ଗୁହାରି
କିବା ସେହି ତା' ଜାଣେ ।
ପତିତପାବନ ବାନାରୁ
ଯୋଗେ ଛିଡ଼ିଲା ଖଣ୍ଡେ
ଆଚମ୍ବିତେ ଉଡ଼ି ପଡ଼ିଲା
ସେହି ପୁରୁଷ ମୁଣ୍ଡେ ।
ଲାଗିଲା ବଚନ ଜଗତ-
ନାଥ ଆଶିଷ ପାଇ
ମଥାରୁ ଆଣି ସେ ବାନାକୁ
ଧରେ ହୃଦେ ଲଗାଇ ।
ମଙ୍ଗଳଆରତି-ଦର୍ଶନ
ଲାଗି ପଶେ ମନ୍ଦିରେ
ବାଇଶି ପାହାଚ ଉଠଇ
ପାଦ ପକାଇ ଧୀରେ ।

ମନ୍ଦିରସେବକ ସକଳେ
ଗୁଡ଼ ବିଅନ୍ତି ବାଟ
କେହି ବା 'ଚନ୍ଦନ ହଜୁରି'
ବୋଲି ମାରେ କୁହାଟ ।
କେହି ବା 'ଚନ୍ଦନ ହଜୁରି'
ଭୁକ ଭୁକ ଡାକରେ
ଯାଆନ୍ତି ଚାଲି ସଭିଏ
ପ୍ରଭୁ ନାହାନ୍ତି ଆଗେ ।

× × × ×

ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ସେବକ-
ଶିଶୁ ମଙ୍ଗଳରାଜ
ତାଙ୍କ ନାମ 'ବୃକ୍ଷିଖୁଣ୍ଟିଆ'
ଯୋଦ୍ଧା ମଧ୍ୟରେ ଗଣି;
ଦୃଷ୍ଟିବାକୁ ଧାଏଁ ସକଳ
ଦ୍ରବ୍ୟ ପିଲା ଦିନରେ
ତେଣୁ ମାତାପିତା ଡାକନ୍ତି
'ବୃକ୍ଷି' ଅତି ଆଦରେ ।
ଖୁଣ୍ଟିଆ ସେବକ କୁଳରେ
ଜନ୍ମ ମହାନ ବୀର
ଜ୍ଞାନେ ମାନେ ଦାନେ ଉଦାର
ଗୁଣେ ଅଟନ୍ତି ଧୀର ।
ଜଗନ୍ନାଥଯାତ୍ରୀ ଯାହାଙ୍କ
ପାଦେ ନୁଆନ୍ତି ମଥା

ସେବକରୂପରେ ଭକତି
କରେ ହିନ୍ଦୁ-ଜନତା;
ପାଇଛନ୍ତି କାଲି ଖବର
ଗୁପ୍ତଚର ସେ ଅତି,
ଭାରତ ଉପରେ ପଡ଼ୁଛି
ଆସି ଘୋର ବିପତ୍ତି ।
ବିଦେଶୀ ଇଂରେଜ ଶାସନ
ବିରୁଦ୍ଧରେ ଭାରତ
ଦେଖାଇ ବିକ୍ରମ ଉଠିଛି
ଦମ୍ଭେ ହୋଇ ଜାଗ୍ରତ ।
ଭାରତର ସବୁ ସିପାହୀ
ହିନ୍ଦୁ ପଠାଣ ଜାତି
ତଡ଼ିବେ ବିଦେଶୀ, ସେ ଲାଗି
ମିଳି ହୋଇଲେ ସାଥୀ ।

ସଇନ-ଛାଉଣି ଭିତରେ
ଜଳି ବିଦ୍ରୋହ-ନିଆଁ
ଦେଶର ସକଳ ସ୍ଥାନକୁ
ମେ ତ ମାରୁଛି ଡିଆଁ ।
ପଠାଣ ମୋଗଲ ସିପାହୀ
ରାଜପୁତ ମରହଟ୍ଟା
ବିଦେଶୀ ଗୋରାଙ୍କୁ ମାରନ୍ତି
କରି କି ହଟହଟା !
ବିଦେଶୀ ଆଦେଶ ମଣନ୍ତି
ଯେଣୁ ସେ ଅପମାନ

ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତ-ସନ୍ତାନ
ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ।

× × × ×

ମରହଟ୍ଟା ରାଜ୍ୟ ଝାଁସିର
ରାଣୀ ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈ
ଚନ୍ଦନ ହଜୁର ପାଶକୁ
ବାର୍ତ୍ତା ଦେଲେ ପଠାଇ ।
ରାଣୀଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ତନୁଜ
ହାରିଛନ୍ତି ଜୀବନ
ଝାଁସିଗଡ଼ ପାଇଁ ଏବେ ଯେ
ରାଣୀ କରନ୍ତି ରଣ ।
ନୋହିଲେ ଇଂରେଜ-ଫଉଜ
ଜିଣି ପଶିବେ ଗଡ଼
ସ୍ୱାଧୀନତାଠାରୁ ତାହାଙ୍କ
ପ୍ରାଣ ନୁହେ ତ ବଡ଼ ।
ପଢ଼ି ସେ ଚିଟାଉ ହଜୁର
ହୃଦ ଉଠିଲା ଜଳ
ଝାଁସି ଅଭିମୁଖେ ମନସ୍ଥ
କଲେ ଯିବାକୁ ଚଳ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈଙ୍କର ଜନକ
ମେରୋପନ୍ତଙ୍କ କଥା
ମନେପଡ଼ି ତାଙ୍କ ମରମେ
ଦେଲା ଦାରୁଣ ବ୍ୟଥା ।

ଆସିଥିଲେ କ୍ଷେତ୍ରେ ଯେବେ ସେ
ମରହଟ୍ଟା ବରିଷ୍ଠ
ହଜୁରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁତା
ବାନ୍ଧିଥିଲେ ଘନିଷ୍ଠ ।
ଝାଁସିର ନରେଶ ସହିତ
ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ବିବାହ
ହଜୁରଙ୍କ ମନେ ପଡ଼ିଲ୍
ହେଲ୍ ଅନ୍ତରଦାହ ।

ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇ ବିବାହେ
ଦେଇଥିଲେ ସେ ଯୋଗ
ଦେଖିଥିଲେ ଝାଁସି ରାଜ୍ୟର
ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ବିଳାସଭୋଗ ।

ବିସ୍ମରିଲେ ଆଜ ହେବଣି
ତାହା କି ସୁରଖାର !
ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈ ପାଶେ ଯିବାକୁ
ତହୁଁ ହେଲେ ବାହାର ।

ଧଇଲେ ପତିତପାବନ—
ବାନା ତୁଳସୀ ଧଣ୍ଡା
ଲଢ଼େଇକୁ ହେଲେ ତିଆର
ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପଣ୍ଡା ।

× × × ×

ବହେ ଅନୁକୂଳ ବାଆ
ଗିରବନ ପୂର

ଚଳିଛନ୍ତି ଅଶ୍ୱପୃଷ୍ଠେ
ଚନ୍ଦନ ହଜୁର ।
ନ ଥିଲା ସେ କାଳେ ରେଳ—
ପଥ ଦେଶେ ହୋଇ
ପ୍ରାକୃତିକ ଶୋଭା ତାଙ୍କ
ମନ ନିଏ ମୋହି ।
ବହେ କାହିଁ କୁଳୁ କୁଳୁ
ଶୀତଳ ଝରଣା
କେଉଁ ଭୀଷଣ ପ୍ରପାତୁଁ
ଉଠେ ଜଳକଣା ।
ରବିତେଜେ କରେ ସୃଷ୍ଟି
ଶତ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ
ଦୂର କରି ପଥଶ୍ରାନ୍ତି
ପଥିକର ମନୁଁ ।
କେଉଁ ନିବିଡ଼ ଅରଣ୍ୟେ
ସଦା ଅନ୍ଧକାର
ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ଶଶିଭ୍ରମ
କରଇ ସଞ୍ଚାର ।
ଚକିତ ହରିଣୀ ଦଳ
ଉଭା ହୋଇ କାହିଁ
ନିର୍ବୋଧ ନୟନେ ଦୂରୁଁ
ରହିଛନ୍ତି ଚାହିଁ ।
ପୁଚ୍ଛ ଟେକି ଧୀରପଦେ
ନାଚନ୍ତି ମୟୂର

ଉପମା ରାଜ୍ୟକୁ ଅବା
କରିଦେଇ ଦୂର ।
କେଉଁ ବନେ ବ୍ୟାଘ୍ର ସିଂହ
ଭୀଷଣ ଗର୍ଜନ
ଶୁଣି ଦାମ୍ଭିକର ଦମ୍ଭ
ହୁଅଇ ଭଗନ ।
ନାନା ଦୁର୍ଗମ ସଙ୍କଟ-
ପଥ ଅତିକ୍ରମି
ଦେଖିଲେ ବିଚିତ୍ର ଦୃଶ୍ୟ
ବହୁ ଦେଶ ଭ୍ରମି;
ଅବଶେଷେ ପ୍ରବେଶିଲେ
ହଜୁର ଝାଁସିରେ
କର୍ଣ୍ଣରେ କୁଣ୍ଡଳ ଶିର—
ସ୍ତାଣ ଶୋଭେ ଶିରେ ।
ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ବୟସେ
ଝଟକେ ଯୌବନ
କସରତ ଲଢ଼ି ବାହୁ
ବର୍ତ୍ତୁଳ ଶୋଭନ ।
ଖଣ୍ଡା ବନ୍ଧୁକ ଲାଠିରେ
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବଳ
ପାଦ ତଳେ ଚପି ଯେହ୍ନେ
ଶତ୍ରୁ ପାରେ ଦଳ ।

× × × ×

ଝାଁସି ଅଧିବାସୀ ଚହ୍ନିଲେ
ଜଗନ୍ନାଥ ପଣ୍ଡାଙ୍କୁ
ଦେଖିପାରେ ସେହ୍ନ ସହଜେ
ଏକା ହାତଗଣ୍ଡାଙ୍କୁ;
କଣ ସନାମନା ପାଉଛନ୍ତି
ନେଲେ ରାଜ-ନବରେ
ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈ ତହୁଁ ବନ୍ଦିଲେ
ପାଦ ଭକତ ଭରେ ।
ଛଳ ଛଳ ଦୁଇ ନୟନ
ମୁଖ ମଳନ ଅତ
"ଭାଗ୍ୟହୀନା ମୁହିଁ" ବୋଲନ୍ତ
ତାଙ୍କୁ ବନୟେ ସତ ।
"ହରାଇଲ ପତ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ
ଆପେ ଜୀବନ ଧଣ
"ଶୂନ୍ୟ ଏ ପ୍ରାସାଦେ ସାହା ମୁଁ
ଆଗ ନ ଗଲ ମର ।
"ପାଇ ନମନ୍ତ୍ରଣ ପିତାଙ୍କ -
ଠାରୁ ମୋର ବବାହେ
"ଆସିଥିଲ ଥରେ ଝାଁସିକୁ
ସେହ୍ନ କାଳେ ପଣ୍ଡା ହେ !
"ଆଜ ନମନ୍ତ୍ରଣ କଲ ମୁଁ
ଦେଖ ବୈଧବ୍ୟ ମମ
"ହତଶିରୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଛ
ଝାଁସି ରାଜ୍ୟ ଉତ୍ତମ ।

"କାନ୍ଦୁଛି ଭାରତ-ଜନନୀ
ମହା ବିପଦେ ପଡ଼ି
"କିଏ ସେ ଶତ୍ରୁକୁ ଜିଣିବ
ଆଜି ସମରେ ଲଢ଼ି !
"ଅବଳା ନାରୀ ମୁଁ ଉପାୟ
କିଛି ନ ପାଏଁ ଖୋଜି
"ଡାକ ଆଣିଅଛି ତେଣୁ ମୁଁ
ଦୂରୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଭଜି ।"
ଶୁଣନ୍ତି ଚନ୍ଦନ ହଜୁର
"ଆଗୋ ସତୀ ସାବତୀ,
"ତୁମ୍ଭପରି ନାରୀ ବକ୍ଷରେ
ଧରି ଧନ୍ୟା ଧରଣୀ ।
"ହରାଇଛ ଯେଉଁ ପତିଙ୍କୁ
ଆଉ ପାଇବ କାହିଁ !
"ତୁମ୍ଭ ବୀରପୁତ୍ର ସମାନ
ବୀର ମିଳିବେ ନାହିଁ ।
"ତୁମ୍ଭ ବୈଧବ୍ୟରେ ବିଧବା
ଝାଁସି ହୋଇଛି ଆଜ
"ପୁତ୍ରହୀନ ସମ ସବୁରି
ହୃଦ ପଡ଼ୁଛି ଭାଜ ।
"ହରାଇଛ ଜଣେ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ
ପୁଣି 'ଛନ୍ତି ବହୁତ
"ଝାଁସି-ରାଇଜର ପରଜା
ସବୁ ତୁମ୍ଭର ସୁତ ।

"ଆବର ଅଛି ମୁଁ ଅଧମ
ପୁତ୍ର, ଶୁଣ ଜନନ !
"ଜଗନ୍ନାଥ-ଧାମୁଁ ଆସିଛି
ଧାଇଁ ଝାଁସି-ଅବନୀ ।
"ଜଗନ୍ନାଥ-ସେବା ତେଜି ଗୋ
ତବ ସେବା ସକାଶ
"ଦେଶସେବା ପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଜିବି,
ତେଣୁ ଆସିଛି ଦାସ ।
"ଉଠ ସାଞ୍ଜୁ ପିନ୍ଧ ଜନନ,
ଧର ଖଡ଼ଗ ହାତେ
"ଜିଣିବା ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ
ଆମେ କାଲି ପ୍ରଭାତେ ।
"କାଳବଳେ ସର୍ବେ ମରନ୍ତେ
ପଡ଼ି ସନ୍ତାନ ତବ
"ମରିବେ ଝାଁସିର ପରଜା
ପୁଣି ଧନେ ସରବ ।
"ତଥାପି ଜୀଇଁବ ଦେବି ଗୋ
ସଦା ତାଙ୍କ ଭାରତ
"କଦାପି ମରିବ ନାହିଁ ତ
ତୁମ୍ଭେ ପରମ ସତ୍ୟ ।
"ମରିବ ନାହିଁ ତ ରମଣୀ—
କୁଳେ ତବ ଗାରିଭ
"ତୁମ୍ଭ ଯଶ ଗାଇ ଜୀଇଁବ
ଭବିଷ୍ୟତ ଭାରତ ।

"ଭାରତ-ସ୍ୱାଧୀନ-ସଂଗ୍ରାମେ
ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଥମ ନାୟୀ
"ଢାଳିବ ସମରେ ଅବିରତ—
ଦେହୁଁ ରୁଧିର-ବାରି ।
"ବିଦେଶୀ ଶାସନ ଦନେ ତ
ଦେଶୁଁ ନେବ ବିଦାୟ
"ରହିଯିବ ଇତିହାସରେ
ଲେଖା ତବ ଅଧ୍ୟାୟ ।
"ସବୁଠାରୁ ହେବ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ
ତାହା ମହତ ଅତି
"ଶୋଭିଲ ଯୁଦ୍ଧବେଶେ ଘୋଟକ-
ପୃଷ୍ଠେ ହେ ମହାସତି !"

× × × ×

ବାଜେ ଯୁଦ୍ଧବାଜା
ଝାଁସିର ପରଜା
ଉଠିଲେ ମାତି
ହୋଇ ସଜବାଜ
ଚଳିବେ ରଣକୁ
ପାହିଲେ ରାତି ।
ଲାଗିଅଛି ରଣ
ଭାରତ-ପ୍ରାଙ୍ଗଣ
ରୁଧିରମୟ

ସବୁଠାରେ ଏବେ
ଦେଖାଉଛୁ କେବଳ
ସ୍ୱଦେଶୀ-ଷଣ୍ଡ ।
* 'ଶତଲେଜ' ଠାରୁ
'ନର୍ମଦା' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ବିଦ୍ରୋହ-ବହ୍ନି
ଉଠିଅଛୁ ଜଳି
ଯେସନ, ଗୀତରେ
କୋଷ୍ଟବ ବର୍ଣ୍ଣି ।
ମିରଟ ସିପାହୀ
ସବୁର ଆଗରେ
ଉଠିଲେ ତେଜ
ଭାଙ୍ଗି ବନ୍ଦୀଘର
ମୁକତ କଲେ ସେ
ଯେତେ କଏଦୀ;
ତାଙ୍କ ହାତେ ଯେତେ
ଗୋରା-କର୍ମଚାରୀ
ଖାଇଲେ ହଣା
, କେତେ ଘର ପୁଣି
ଜଳିଗଲା, ତାହା
ନାହିଁ ତ ଜଣା ।

---

* ଶତଲେଜ ଓ ନର୍ମଦା ନଦୀଦ୍ୱୟ ଭାରତର ଉତ୍ତର ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ ।

ଦିଲ୍ଲୀ ଲାଲକିଲ୍ଲା
ଉପରେ ବାଜିଲା
ବିଜୟ-ବାଜା
ଶେଷ ଥର ପାଇଁ
ବାହାଦୁର ଶାହ
ହୋଇଲେ ରାଜା ।
ଶେଷଃଥର ପାଇଁ
ମୋଗଲ ରାଜତ୍ୱ
ଉଠିଲା ଉଇଁ
ନାଚିଗଲା ପୁଣି
ଗୃହ୍ଣେଁ ଗୃହ୍ଣେଁ ଦିଲ୍ଲୀ-
ମୃତ୍ତିକା ଛୁଇଁ ।
ବ୍ୟାପିଲା ବିଦ୍ରୋହ
ଉତ୍ତର-ଭାରତେ
ବହୁ ସ୍ଥାନରେ
ରାଜପୁତାନାର
ନାସିରାବାଦରେ
କାଶୀ ନଗରେ ।
ଲକ୍ଷ୍ନୌ କାନପୁର
ବିହାର ବେରେଲି
ସକଳ ସ୍ଥାନେ
ଲଢ଼ିଲେ ସିପାହୀ
ବିଦେଶୀ ସହିତ
ଜୀବନ-ଦାନେ ।

କାନପୁର ଠାରେ
ମରହଟ୍ଟା ବୀର
ନାନା ସାହେବ
ନିର୍ମମ ଗୁଣରେ
କିଏ ପୁଣି ତାଙ୍କ
ସମାନ ହେବ !

ଶତ ଶତ ଗୋରା
ନାରୀ ପୁରୁଷଙ୍କୁ
କଲେ ସେ ହତ
* ବିବିଗଡ଼ଠାରେ
ଅଛି ସେହି ସ୍ମୃତି
ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ତାଙ୍କ ବନ୍ଧୁବର
ତାନ୍ତିଆଟୋପି ସେ
ସାହସୀ ବୀର
ପାଉଥିଲେ ସୁଖ
କାଟିବାରେ ଖାଲି
ବିଦେଶୀ-ଶିର ।

ଝାଁସି ରାଣୀ ସଙ୍ଗେ
ମେଣ୍ଟ ବାନ୍ଧି ସେ ତ
କଲେ ଲଢ଼ାଇ

* କାନପୁର ସହରର ବିବିଗଡ଼ ଏହି ସ୍ମୃତି ବହନ କରୁଛି ।

ଲଢ଼ୁଥିଲେ ଆମ
ଚନ୍ଦନ ହଜୁର
ସଙ୍ଗତେ ଥାଇ ।

× × × ×

ପୁରୁଷ ବେଶରେ ଘୋଟକ
ପୃଷ୍ଠେ ଝାଁସିର ରାଣୀ
ଲଢ଼ନ୍ତ ଭୀଷଣ, ରମଣୀ
ବୋଲି ନ ହୁଏ ଜାଣି ।
କୋଟା ଓ ମୋରାର ନାମକ
ଦୁଇ ସ୍ଥାନରେ ଲଢ଼ି
ବିଦେଶୀ ସଇନ ଆଘାତେ
ଶେଷେ ଗଲେ ସେ ପଡ଼ି ।
ଛାଡ଼ ଗଲା ପିଣ୍ଡୁ ପରାଣ,
ଦେଖି ତାନ୍ତିଆଟୋପି
ଚନ୍ଦନ ହଜୁର ସହିତ
ବନେ ରହିଲେ ଛପି ।
ଶେଷେ ଧୃତ ହୋଇ ପାଇଲେ
ଫାସୀ ବିଦେଶୀ ହସ୍ତେ
ଗଲେ ଚନ୍ଦନହଜୁର ଲୁଚି
ନେପାଳ ପଥେ ।
ସେହି ପଥେ ନାନାସାହେବ
ଯାଇ ଲୁଚିଲେ ବନେ

ବାହାଦୁରଶାହ ଦିଲ୍ଲୀରେ
ବନ୍ଦୀ ହୋଇଲେ ରଣେ ।

ନିର୍ବାସିତ ହୋଇ ରେଙ୍ଗୁନେ
ସେ ତ ଛାଡ଼ିଲେ ପ୍ରାଣ
ହରାଇ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି
ନ ହରାଇ ସମ୍ମାନ ।

ଚନ୍ଦନ ହଜୁରି ନେପାଳେ
ରହି ବାର ବରଷ
ଶେଷେ ବାହୁଡ଼ିଲେ ଦେଶକୁ
ହୋଇ ଅତି ହରଷ ।

ସ୍ୱାଧୀନତା-ରଣେ ଓଡ଼ିଶା-
ନାମ ରଖିଲେ ଟେକ
ପ୍ରତି ଓଡ଼ିଆର ହୃଦୟେ
ଦେଲେ ସେ ମନ୍ତ୍ର ଲେଖି ।

ସିଂହଭୂମି ରାଜା ଅର୍ଜୁନ-
ସିଂହ ସେହି କାଳରେ
ଛାଡ଼ିଲେ ବିଦ୍ରୋହୀ ଭେଳଲେ
ପ୍ରାଣ ବନ୍ଦୀଶାଳରେ ।

ସିପାହୀ-ବିଦ୍ରୋହ ଇଂରେଜ-
ମାନେ ଦମନ କରି
ଶାସିଲେ ଭାରତ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ
ଶତ ବରଷ ଧରି ।

ମାତ୍ର ସେ ବିଦ୍ରୋହ-ବହ୍ନି ତ
କାହିଁ ଲିଭିଲା ନାହିଁ
କୁହୁଳି କୁହୁଳି ଉଠିଲା
ଜଳି ମୁକତି ପାଇଁ ।

ଲାଗିଲା ଅହିଂସା-ସମର
ହେଲା ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ
ପ୍ରଭାତିଲା ପୁଣି ଭାରତେ
ନୂଆ ସୁଖର ଦିନ ।

ସିପାହୀ-ବିଦ୍ରୋହ ପୋତିଲା
ମଞ୍ଜି ସ୍ୱାଧୀନତାର
ଫିଟାଇଲା ଆଗ ଏ ଦେଶ-
ପାଇଁ ମୁକତି-ଦ୍ୱାର ।

ଶହୀଦ ବାଜି ରାଉତ

(୧)

ଗର୍ଜନ ଉଠେ
ଘୋର ଅନ୍ଧାରେ
"ଡଙ୍ଗା ଫିଟା ରେ ପାଜି !"
"ପ୍ରଜା-ମଣ୍ଡଳ-
ହୁକୁମ ନାହିଁ ତ !"
ଜବାବ ଦେଉଛୁ ବାଜ ।

(୨)

ଢେଙ୍କାନାଳର
ପ୍ରଜା-ମଣ୍ଡଳ-
ବାଳକଙ୍କ ସିପାହି ସେ ଯେ
ବନ୍ଧୁକଧାରୀ
ଫଉଜ ଆଗରେ
ଠିଆ ହୋଇ କହେ ଡେଜେ ।

× × × ×

(୩)

ଗଠିତ ହୋଇଛି
ପ୍ରଜା-ମଣ୍ଡଳ
କରିବ ରାଜୁତ୍ତି ଲୋପ
ନ ମାନେ ପରଜା
ରାଜାର ଆଦେଶ
ଗୁଳି ବନ୍ଧୁକ ତୋପ ।

(୪)

ଭାଙ୍ଗି ପୁରୁଣା
ରାଜୁତ୍ତି ଗଢ଼ିବ
ନୂଆ ରାଜୁତ୍ତି ସେ ଆଜ
ହେଇ ଅଛି ପଣ
ପ୍ରଜା-ମଣ୍ଡଳ,
ସୈନିକ ତା'ର ବାଜ ।
ପରଜା-ଶାସନ
ପାଇଁ ପ୍ରାଣ ଦେବ
ହୋଇଅଛି ସେ ତ ରାଜ,
ସୈନିକ ବୀର ବାଜ ।

× × × ×

(୫)

ଘନ ଅନ୍ଧାରେ
ଝରଇ ବର୍ଷା
ମେଘ ଘଡ଼ଘଡ଼ ବଢ଼ୁ !

ତଙ୍ଗା ଉପରୁ
ଜବାବ ଦିଏ ସେ
ଉଠି ଆଖି ମଳି ମଳି ନଦୁଁ ।

(୬)

ବାର ବରଷର
ସନ୍ତାନ ଗୋର
ଜନମି ଦେଇଛୁ ଗୁଡ଼
ରାଜୁତ ଜଣି ସେ
ଲେଉଟି ଆସିବ
ବୀର ଦର୍ପରେ ମାଡ଼ ।

(୭)

ଲେଉଟି ଆସିବ
ଏକଇର ବଳା
ଜନମ-ପରାଣ-ନିଧି
* କଣ୍ଠପୁରର
ବାଜିଆ ମାଆ-ସେ
ବୁଝିନ ବିଧାନ ବିଧି ।

× × × ×

* ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜ୍ୟର ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ନୀଳକଣ୍ଠପୁର । ଏହିଠାରେ ବାଜି ରାଉତ ଓ ଅନ୍ୟ ଶହୀଦମାନେ ଗୁଳି ଶ୍ରେଣ୍ଠରେ ମରିଥିଲେ ।

(୮)

ଜାଣିନ ସଇନ
ବନ୍ଧୁକ-ମୂର୍ହେଁ
ଗୁଡ଼ା ହେବ ବୋଲି ଆଜ
ଦଶମାସ ଯା'ଙ୍କୁ
ଗର୍ଭେ ଧଇଲା
ସେହ୍ନ ତା' ଚଗଲା ବାଜ !

(୯)

କଣ୍ଠସ୍ୱରର
ମହା ମହୀରୁହ
ନଶୀଥେ ଲୋଟଇ ତଳେ
ବଜ୍ର ଗରଜେ
ଅନ୍ଧାର ପଥେ
ବଜୁଳି ଝଟକ ଜଳେ ।

(୧୦)

ଥା'ନ୍ତା ଶୋଇ ସେ
ଜନମୀ-ଅଙ୍କେ
ଏ ଝଡ଼ ବରଷା ରାତ,
ରଜାର ଫଉଜ
ଆଗରେ ଆଜ ସେ
ଦେଖାଇ ଦେଲା ରେ ଘାତ ।

(୧୧)

କଟାଇଥିଲା ଯେ
ବାରଟି ବରଷ
ନାଚ ନାଚ ଗୀତ ଗାଇ,
ଘନ ଅନ୍ଧାରେ
ଜବାବ ଦେଲା ସେ
ଡଙ୍କା ଗୁଡ଼ବ ନାହିଁ ।

ଜବାବ ଦେଲା ରେ
ଗୁଡ଼କୁ ଫୁଲାଇ
ଫଉଜ ମୁହଁକୁ ଚୃହିଁ
'ଡଙ୍କା ଗୁଡ଼ବ ନାହିଁ ।"

× × × ×

(୧୨)

ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ
ହୁକୁମ ମାନେ ସେ
ନ ଜାଣଇ ଆନ ରଜା,
ନ ଜାଣଇ ସେ ତ
ଫଉଜର ବଳ
ବନ୍ଧୁକ ଗୁଳି ସଜା !

(୧୩)

ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ
ହୁକୁମ କରନ୍ତି
ପଡ଼ନ୍ତି ତାହାର ପାଳି
ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଈ
ଡଙ୍ଗା ଭିତରେ
ସେଦ୍ଧ ଆଜ ଜଗୁଆଳି ।

(୧୪)

ବତାସ ବେଗରେ
ନାଚଇ ଭୀଷଣ
ଚଞ୍ଚଳ ନଦୀଜଳ,
କଣ୍ଠପୁରର
ଘାଟରେ ଡଙ୍ଗା
ହୁଏ ବେଶୀ ଟଳମଳ ।

(୧୫)

ତାହାର ଉପରେ
ଛିଡ଼ା ହୋଇ କହେ
ଉପରକୁ କରି ମୁହଁ
କଣ୍ଠପୁରର
ଗୋରୁଜଗା ପିଲା
ବାର ବରଷର ମୁଁ ଅ !

(୧୬)

ନୁହେଁ ତ ସେ କଛୁ
ନେତା ସେନାପତି
ଦେଖି ନାହିଁ ଗୃହଶାଳୀ,
ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ
ଆଦେଶ ମାନିବା
ଶିଖିଛୁ ଜୀବନେ ଖାଲି ।

(୧୭)

ନ ଶିଖି ବହିରୁ
ଶିଖିଥିଲୁ ଯାହା
ନାହିଁ ତହୁଁ ବଡ଼ ପାଠ
ଓଡ଼ିଶା ମୂଲକେ
ଜନମି ନାହିଁ ତ
ତାହା ତହୁଁ ବଡ଼ ଗୃହ ।

(୧୮)

ଜନମି ନାହିଁ ତ
ବଡ଼ ଦଗଜସ୍ୱୀ
ତାହା ତହୁଁ ବେଶି ବୀର
ମଣିଷର ଯେହୁ
ଇଜ୍ଜତ ଲାଗି
ପତାଇ ଦେଲୁ ରେ ଶିର ।

(୧୯)

ପଠାଇ ଦେଲ ରେ
ଆପଣାର ବୁକୁ
ବାର ବରଷର ଟୋକା
ଦଣ୍ଡକ ପାଇଁ
ଜଗତ ଗୋଟାକୁ
କଣଦେଲ ପର ବୋକା !

(୨୦)

ହିଂସ୍ର ପଲ୍ଟନ
ଆଗେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ
କହିଲ, "ଘୁଞ୍ଚିବ ନାହିଁ
ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳ
ହୁକୁମ ମାନେ ମୁଁ"
କହିଲ ଗର୍ବେ ଚାହିଁ ।

× × × ×

(୨୧)

ଫୁଟିଲା ଗୁଡୁମ୍
ବନ୍ଧୁକ ଗୁଳି
ସେହି ଶିଶୁ ମଥାପରେ
ଘନ ଅନ୍ଧାରେ
ବାଳକ ରୁଧିର
ମିଶିଗଲା ନଦୀଜଳେ

(୨୨)

ନିମିଷକେ ତା'ର
କ୍ଷୁଦ୍ର ଶରୀର
ଝଙ୍କାରେ ଯାଏ ଗଡ଼ି
ନିମିଷକେ ପୁଣି
ଛୁଡ଼ା ହେଲା ସେ ତ
ଡାକ ଗୁନ୍ଦେ କରି ରଡ଼ି—

(୨୩)

"ଯାଉ ପାରିହେବେ
"ସଇନ, ଆସ ରେ
"ପ୍ରଜା-ମଣ୍ଡଳ-ଭାଇ !
"କିଏ କାହିଁ ଅଛ
"ନ ଛାଡ଼ିବା ଯାଉ
"ଆସ ରେ ଆସ ରେ ଧାଇଁ ।

"ମଣିଷ-ରକତ
"ମଣିଷ ପିଉଛି
"ଦେଖ ଅନ୍ଧାରେ ରହି
"ଆସ ରେ ଆସ ରେ ଧାଇଁ !"

× × × ×

(୨୪)

ଘଡ଼ଘଡ଼-ରଡ଼
କାଟି ସେ ଡାକରା
ଗଲା ପଶି ଦଶଦିଶି;
ସେ ଆବାଜ ଶୁଣି
ଉଠିଲା କମ୍ପି
ସତେ କି ଗମ୍ଭୀର ନିଶି !

(୨୫)

ଆସିଗଲେ ନଟ,
ହୃଷି ପଧାନ
ଗୁରି, ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ରଘୁ
ନେତା ବାଜି ପାଶେ
ଛୁଡ଼ା ହେଲା ଆସି
ନର୍ଶ୍ଚ କ ଖାର ଫଗୁ ।

(୨୬)

ଡଙ୍ଗା-ଦଉଡ଼ି
କଟିରେ ବାନ୍ଧି
ଛୁଡ଼ା ହେଲେ ସବୁ ଖାର
ନ ଛୁଡ଼ିବେ ବୋଲି
ଜବାବ ଭଣିଲେ
ଉନ୍ନତ କରି ଶିର ।

(୨୭)

ଆତୁର ଫୁଟିଲା
ବନ୍ଧୁକ ଗୁଳ
ଗୁଡ଼ୁମ୍ ଗୁଡ଼ୁମ୍ ହୋଇ
ଘନ ଅନ୍ଧାରେ
ଗୋଟି ଗୋଟି ବୀର
ପଡ଼ିଲେ ସେଠାରେ ଶୋଇ ।

(୨୮)

ବହୁ ଦିନୁଁ ଯେଉଁ
ନୟନେ ନିଦ୍ରା
ନ ଥିଲା ଚିନ୍ତା କରି,
ଚିର ନିଦ୍ରାରେ
ମୁଦିଲେ ସେ ଆଖି
ସେଠାରେ ସର୍ବେ ମରି ।

(୨୯)

କଣ୍ଟକ ଅଣାଇ
ସେହି ମୃତ୍ତିକାର
ହେଲା ବଡ଼ ପଚୁଆର,
ପୁରୁଣା ରାଜୁଡ଼ା-
ରାଜୁତି ସରିଲା
ସମାଧି ହୋଇଲା ତା'ର ।

(୩୦)

ହିଂସା-ଶକ୍ତି
ପଡ଼ିଲା ଭୂଷୁଡ଼ି
ରହିଲା ଜନତା ଶକ୍ତି;
ସେହି ଶକ୍ତି ପାଇଁ
ନିଜ ଜୀବନକୁ
ବଳି ଦେଲେ କେତେ ହାୟ !

(୩୧)

ରଖିଲେ ଶହୀଦ-
ସ୍ମୃତି ଏ ଧରଣୀ
କେତେ ଅମୂଲ୍ୟ ପ୍ରାଣ
ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି
ବଞ୍ଚିଲେ ସେ ତ
ହୋଇ ଜାତି-ଅଭିମାନ ।